

העלון לאברכי כולל, בני הישיבות ולכל לומדי התורה

האיחוד בהידוד

המאחד בקרבו חידודים ותשובות בהלכה ובאגדה

פרשת בא - תשע"א
גיליון ק"ב
שנה חמישית

לע"נ ר' שמעון יהודה בן הגה"צ ר' אברהם יעקב (זיידל) עפשטיין זצוקלה"ה

כתב חידה

נולדתי במקום מוגן,
לאחר תחילת החורבן.
מפניווי בשם זכיתי,
למרות שבקללה נתקללתי.

עיר עבורי נבנתה,
ובעל נערה נחלה.

מי אני?

רמז: דמות הקשורה לפרשה

תנכורת: הקשר בין הדמות לפרשה הוא בהזכרתה או ברמיזה בפרשה או בפרש"י

דבר תורה

"ויאמר ה' אל משה נטה ידך על השמים ויהי חשך על ארץ מצרים וימש חשך. ויש משה את ידו על השמים ויהי חשך אפלה בכל ארץ מצרים שלשת ימים..." שמות י"א כ"ב

איתא בשמ"ר (י"ד ב'), "מהיכן היה החושך ההוא, רבי יהודה ור' נחמיה, ר' יהודה אומר בחשך של מעלה..., ר' נחמיה אומר, מחשך של גיהנם, ...היו אומר, חשך שבא על המצרים מתוך גיהנם היה".

ויש להתבונן, מה מיוחד ב'מכת חושך' שדנו בה התנאים, 'מהיכן היה החושך', מה שלא מצינו לכאורה במכה אחרת, וכגון מהיכן היה הברד וכו'.

[ואמנם לגבי מכת ערוב מצינו במדרש שם (י"א ב'), ששאלו 'מהיכן בא עליהם', אבל שם הכונה לכאורה בפשיטות, האם הערוב היה ע"י עופות השמים, היינו העופות הטורפים, או ע"י חית הארץ, אבל גבי חושך, לכאורה מה שייך להקשות כן, והרי בין אם היה העדר האור, ובין החושך שהיה בו ממשות, ודאי בריאה היא בעולמו של הקב"ה, שהביאה על המצרים, ומאי נפק"מ מהיכן הביא הקב"ה חושך זה].

ונהג טעמים רבים מצינו בענין 'מכת חושך', מדוע ראה הקב"ה להעניש להמצרים במכה זו, ומאי מטרת המכה הזאת, ומתו המסר שרצה הקב"ה ללמד את המצריים ע"י 'החושך', והאם יש בה איה 'מידה כנגד מידה', וע"י 'כלי יקר' לעיל בפ' וארא (ז' ט') הטעם למכת חושך, וכן בשאר מפרשים ובמדרשים בהז.

ואולם כפי הנראה לפום ריהטא ברש"י כאן, שמעם שבאמת בשונה משאר המכות, הרי שב'מכת חושך' לא היה טעם ומסר מיוחד כלפי מצרים, אלא שרק רצה הקב"ה להעלים מעיני המצריים איה דברים, וממלא בגדר 'מצא בעל חוב מקום לגבות את חובו', עשה כן הקב"ה תוך כדי שהוא מניש את מצרים בעונש זה, שכן כתב רש"י לפרש, 'ולמה הביא עליהם חושך, שהיו בישראל באותו הדור רשעים, ולא היו רוצים לצאת, ומתו בשלש ימי אפלה, כדי שלא יארו מצרים במפלתם ויאמרו אף הן לוקין כמונו. ועוד, שהפשיט ישראל וראו את כליהם, וכשיצאו והיו שואלין מהן, והיו אומרים אין בדידנו כלום, אומר לו, אני ראיתי בביתך, ובמקום פלוני הוא'.

ונהג כבר עמדו בה מפרשי רש"י, דלכאורה לא מצינו בשאר המכות שנתקשה רש"י 'ולמה הביא עליהם...', ואילו כאן במכת חושך, מצא רש"י מקום לשאלו שאלה זו, ומשמע שבאמת לא היה במכה זו מסר מיוחד כלפי המצריים, שאם כן, ודאי לא היה מקום לשאלה 'למה הביא עליהם...', כפי שלא הקשה כן רש"י בשאר המכות.

ואכן יעוין בכלי יקר כאן, שעמד בדברי רש"י אלו, וכתב לבאר, דמה שהקשה רש"י, אין הקושיא כלפי עצם מטרת המכה, דודאי שהיה איה מסר ומטרה מיוחדת בכך, אלא התמימה היא, במה נשתנתה 'מכת חושך' שלא ניתנה בה האפשרות לפרעה לחזור בו בתשובה תוך כדי המכה, כפי שהיה בשאר המכות. ועל זה כתב רש"י הטעמים האחרים, שהיה לו לצורך ישראל, אם לענין שיקברו את הרשעים שבישראל, או מצד ההבטחה של 'זאחוי' כן יצאו ברכוש גדול. ולפי"ז צ"ל, שראויין היו ישראל שימנע הקב"ה מהמצריים פתח תשובה במכה זו.

ובזה מבורא ג"כ כוונת המדרש ה"ל, ששאלו 'מהיכן היה החושך', ולדעת ר' נחמיה היה זה הגהנום בעצמו, וזה מבורא לאחמור, היות ובמכה זו נשלל מהמצריים האפשרות לחזור בתשובה בעוד המכה משמשת, והרי זה כאלו הם בגיהנם עצמו, ששם ננעלים שיערי תשובה, ואין אפשרות לאדם לחזור בו מתוך הגיהנום, כך היה למצריים, שהיו בכיכול בתוך הגיהנום עצמו, בכל זמן שימוש המכה, כך שלא יכלו לחזור בהם.

ואפשר דממילא מובן גם הטעם שהיה במכה זו 'מידה כנגד מידה', שהיית ופרעה ועבדיו הקשו את ליבם מלחזור בהם ולשלוף את ב"ה, לכן הביא הקב"ה למצד זה שאכן נשלל מהם האפשרות לחזור בהם, וע"י החושך לא רק שלבים נתקשה, אלא כל גופם נתקשה מלשנות את מקומו, ובהו הראה להם הקב"ה, שברצונו ובכוונתו, יוכלו ב"ה לצאת מצרים גם בלי רשותם ורצונם של המצריים, שאם ימשיכו להקשות את ליבם כאבן, יתפכו כולם לדוממים כאבנים, וכן יוכלו ישראל לצאת מצרים באין מפרע.

לחכימא ברמיזא

במגילה (כ"ו ב') איתא, "א"ר פפי משמיה דרבא מבי כנישתא לבי רבנן שרי [לעשות מביה"כ"נ בית המדרש מותר] מבי רבנן לבי כנישתא אסיר, ורב פפא משמיה דרבא מתני איפכא".

לפי"ז יש צורך ליישב עובדא באדם גדול מסוים.

התדע מיהו ?

[ואם תדע מי עזר להשיב בד"ת באמצע חיפושם אחרי אבידותיו, תגלה מיהו].

מעשה רב

הכרוז על פטירת האי גאון שהרביץ תורה ויראה לאלפים, תפש את ר' ראובן בהיותו בדרכו למסור שיעור לתלמידיו.

בדרך כלל משתדל ר' ראובן שלא להטות אוזן לכרזות השונות, בהיות שאינו אף לבטל מתלמודו, כל עוד אינו מרגיש מחוייב, אך בפעם הזאת עצרו ידידו ר' שמעון, ושאלו, אם הוא נוסע לאשכבתיה דרבי', שכן גם ר' ראובן למד תקופה מסויימת אצל האי גאון.

לאחר מחשבה קצרה השיבו ר' ראובן, אינני יכול, מכיון שאני שאול לתלמידים, וברור כי לו שאלתי את האי גאון היה משיב לי 'שב ואל תעשה עדיף'.

השיבו ר' שמעון, וכי נשמת מכת"ר תלמודו ערך בכתובות י"ז א', 'למאן דמתני לית ליה שיעורא'.

אילו היה זה בעירי השיב ר' ראובן, כי אז הייתי שוקל לקחת גם את התלמידים, אך בעיר אחרת, כמדומה שאיננו מחוייבים.

השאלה היא, הצדק עם מי ?

פבין חידות

איזה מקום בעולם מוגן גם כיום מנזקי בעל חי מסויים.

מעניינא דסדרא

בכמה דוכתי מצינו, שיש הפרש בין 'הסתכלות', ל'ראיה בעלמא' (עי' מג"א רכ"ה סק"כ, ועוד). היכן ע"פ פרשתינו ניתן להוכיח כיסוד זה.

ביואר נוסף מובא בשם מרן הגר"ש אלישיב שליט"א, בספר דברי אגדה בפרשתינו, אשר בהו יבואר דברי רש"י עם דברי המדרש יחידו כמין חומר. דנהג איתא עוד בשמ"ר (ה' ז'), שבשעה שבאו משה ואהרן בתחילה לפני פרעה לבקש שיוציא את ב"ה מצרים, כמובן התנגד לכך פרעה, והיה דוש וחוקר מה מעשיו של הקב"ה, כיצד הוא נראה, בחור או זקן וכו', והשיבו משה ואהרן, כי הקב"ה 'רואה ואינו נראה', אבל הוא ברא לכל הנמצאים, וקולו חוצב להבות אש וכו', כי אף שאינו נראה לעינינו, אבל אפשר להכירו ע"י כל מעשי הבריאה, כי הכל ממנו יתברך (עי"ש באורכה כל הענין), אבל פרעה עמד בשלול, כיון שלגביו לא מספיק לשמוע, או להכיר את הקב"ה ע"י הבריאה, אלא רצונו להכיר את הקב"ה במו עיניו, ומתנגד הוא לכך שיש הנהגה כזו של 'רואה ואינו נראה', ועל כן אמר פרעה (ה' ב') 'מי ה' אשר אשמע בקלו...'.

למטרה זו בדיוק באה 'מכת חושך', שכן ע"י שהיו המצריים בחושך, ראו שגם כאשר לא רואים בפועל בעיני בשר דם, אעפ"כ יש הנהגה מעבר לחושך, היינו מעבר לעיני בשר דם, וזה היה ניכר להם ע"י שהיו ישראל באים לביתם ומחפשים בכלי כסף זהב, וכפרש"י, וא"כ בהכרח שגם במצב שכל בן אדם בחושך מוחלט, שייך שיהא הנהגה בעולם של 'רואה ואינו נראה', שכן זה ניתן לישראל בתוך החושך של מצרים.

ונמצא שאף שבדברי רש"י משמע לפום ריהטא שכל מטרת המכה היתה לתועלת ישראל, אבל באמת שיע"י זה גופא שבאו ישראל לבתי המצרים, יש בה אף עצם המטרה והמסר שקיבלו פרעה ועבדיו, שאכן יש הנהגה של 'רואה ואינו נראה'.

בנוסף לכך באו אותם הג' ימים האחרים שהיה בהם 'ממשות' של חושך, בחושך זה נתחזק ההכרה אצל המצריים בדבר קיום ההנהגה שמעבר לעיני בשר דם, וזה ע"פ המבורא במדרש ה"ל, שמכה זו באה מהגיהנם עצמו, שבחושך מסוג זה, אי"פ שלא רואים שום דבר, אבל את מלאכי החבלה רואים ומרגישים, ואיתא בברכות (ו' א'), 'תניא, אבא בנימין אומר, אלמלי נתנה רשות לעין לראות, אין כל בריה יוכלה לעמוד מפני המזיקין', והה נתיקים אצל המצריים במכת חושך, שלמרות החושך הכבד, מ"מ ניתנה להם בתוך כך 'רשות' לראות את המזיקים, כפי שהם בגיהנם עצמו, והם הם מפתחיים אותם כ"כ, עד שקפאו מרוב פחד נורא, ולא יכלו לזוז ממקומם.

ממאן ואיך כבר לא היה ספק בידי המצריים בדבר הנהגתו של 'רואה ואינו נראה', שהיה הם עצמם הרגישו בבשרם, איך שבתוך החושך ניתן לראות דברים שלא רואים בעיני בשר דם, ומכאן שבדאי בכל יום ובכל שעה, אף שבעיני בשר דם אין רואים את הקב"ה בעצמו, מ"מ ההנהגה קיימת, והוא מנהיג לכל הברואים.

לחכימא ברמיזא - לרבינו אהרן בן יצחק - ארץ ישראל

לענין מקרא ביכורים וכיצוב' שיש דין קריאה, וגם שלא יאה מחזי שקיימא, אין שייך להשתמש בלשון קצר.

ואומנ' ל' בפיורוש הטור ענין', שהביא דברי הרב"ע אלו, והוסיף עליהם, "ונראה לי שאינו קשה, כי שהיה המדבר ומליץ הדברים לפרעה", והיינו שנתנו וכל עיקר דברי הפסוק הם מדברי אהרן, ולא מדברי משה, ואף שנתאר הדברים מפ' ה', למשה, אבל משה אמר כן לאהרן שיאמר את הדברים לפרעה.

לפי"ז אין נראה, שאין כלל ראיה לענין ביכורים, כיון שבאתם משה רבינו לא אמר את הדברים, אלא אהרן עצמו אמר כן, ושפיר קאמר 'ועי' אזכי מכח...', שהרי באמת הוא עצמו היה השליח מטעם כן.

ועי' גם בצפנת' פנחס עם, מה שכתב לדחות הראיה מטעם אחר, וכע"ז גם בנצ"ב בהעמק דבר זאן, שאמנם אהרן הוא זה שעשה ההכאה לפועל, ובכל מימי מצרים, אבל עדיין לא הנפכו המים לדם משם, אלא ל'מראה דם', אבל על 'מי מטה משה הנפכו משם לדם, ולא על' מטיעה הכאה, ולא על'יה' כי בבירודו ובעצמו. ונמצא שאין דברי הפסוק בפרשתינו מתייחסים כלל למשה רבינו בעצמו, ולא לאהרן, וממילא שאין ראיה לענין ביכורים.

תשובה ל"מעניא דירחא"

תשובה בהנשאים, איזו מצוה (דרבנן) שהזמן גרמא, השייכת לר"ח, לא נהגו בה הנשים, א"פ' שהרבה מצוות עשה שהז"ל, נהגו בהם הנשים, ואף מברכות עליהם.

המדובר הוא ב'ברכת הלבנה', שלא נהגו בה הנשים, אע"פ שגם היא בכלל מ"ע שהזמן גרמאי, ובעלמא נהגו הנשים לקיים הרבה מ"ע שהז"ל, וכמ"ש המ"ב תכ"ו סק"א בשם המג"א והש"ה, ו'ונשים מפורשות ומקדש הלבנה, דהוי מ"מ שהזמן גרמא, ואף דכל מ"ע שהזמן גרמא נוהגות הנשים שמקיימות ומברכות עליהן, מ"מ מצוה זו אין צריכה לקיימה, משום דהוה גרמו פגם הלבנה".

שיעם טעמייה רבים נוספים לכך, ועי' בהג' 'שיעויות יעקב בס'י תכ"ו סק"א שכת' הטעם בזה, וביעוד אחרונים.

ואכן יעיון להגרי"ח זוננבלד זצ"ל בש"ת' שלמת חיים (ח"א סי' צ"ח), שכתב לענין נר חנוכה, שכל מצוה שקיימה הוא ביציאה לחוץ, שייך בזה כ"ל בכורה בת מלך פנימה"ה, והוסיף גם, ו'ולע"ז היינו טעמא שלא נהגו לקיים קידוש לבנה, הגם שכתבו בזה טעמים שונים. ו'לע"ז' א' היינו טעמא לענין קידוש התמה שלא ראינו נוהגים ש"נשים".

ואולם על' סנהדרין (מ"ב א'), "אמר ליה, האי נשי דידן נמי מברכין", שכתב שנהגו הנשים גם בברכת הלבנה. ואכן במג"א (ריש ס'י תכ"ו) כתב, דשמאי אף דוקא 'ונשים', אלא לישנא בעלמא קט. ובמחצית השקל שם כתב, דשמאי הכונה והיה הארצות.

איברא דיעיון בעניניה שם (ח"ה ה'הואה), שכתב, "ונשים ומי הארץ שאין יודעין לברך, מברכין בא"י אמ"ה מחדש חדשים", והיינו שמתקצרים בנוסח הברכה, אבל מיהא פשיטא ליה שגם הנשים מברכות.

ומטעם זה כתב בכף החיים (תכ"ו סק"א), "ול"כ' נראה ל"דבש"ט משמע דמברכין, על של' להם לשמוע הברכה מאחרים ולכוין לצאת, או לומר רק 'ברוך' מחדש חדשים', כונכר בש"ס, דזו ברכת הנשים,

ואפשר דגם שהי"ח יודה לזה, דכ"ל שיש קפידיא, כי אם בנסח הברכה הארוכה של אנשים, אבל בזה אין קפידיא"^[א].

ועי' מנ"כ במהריש"א בח"א סנהדרין שם, שכתב, "נשי דידן נמי מברכין כו", ו"כ"ל תפלה קצרה כזו, נשי נמי ותוכלו לברך ב"פ בילה. או נמי דהכי קאמר, נשי נמי ותוכלו לברך כדקאמרת 'ברוך מחדש' ברכה זו ולא הזכרת השם, כטומאת ידיתן ונדתן, אבל בודאי צריכה ברכה זו והזכרת השם, כדמסיק 'ברוך אתה ה' מחדש חדשים, וק"ל". אולם יעיון משום כ"פמ"ג ב"א"א כאן, דמשמע שאף בלא שם ומלות אלו אלה בולב, ועי' גם מ"שכ' בשו"ת כתב סופר (או"ח סי' ל"ד, ד"ה והנה המל"כ)...אלא אלוטמויית ש"ס סנהדרין משמע, דבלא שם ומלות ותוכל לברך, אלא שלא נהגו לברך, שלא לשנות נוסח הברכה בשם ומלות"^[א].

תשובה ל"כתב חידה"

מי אני: 'מימאל בן שמעון'.

דמות הקשורה: "ובני שמעון מימאל יִמְיִן וְאָהֵד וְיִכִּין וְנָחֵד וְנֶשְׂאֹל בֶּן הַכַּנְעַנִּית אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת שִׁמְעוֹן". שמות ו' ט"ו.

נקראתי כ אחד הזקנים – שימואל בן שמעון נקרא אף בשם 'נמואל',

שהוא שמו של אחד הזקנים.

שימואל נקרא גם בשם נמואל, כמפורש בקרא במנין משפחות בני שמעון (במדבר כ"ו א'), "בני שמעון למשפחתם לנומאל משפחת הנמואל לִמְיֵין מִשְׁפַּחַת הַיְמִינִי לְכִיּוֹן מִשְׁפַּחַת הַיְכִינִי", וככתב הזחוקני שם, "לנומאל. הוא ימואל", והטעם ששינוי את שםם, יעיון דבדבי המב"ם' שם שכתב, שמאלו ומתו רבים ממשפחת נמואל, שינו את שםם למימאל, ששינו השם מבטל הגויה.

וכן מצאנו בדיה"א ד' כ"ד, שנמנה בשם נמואל, "בני שמעון נמואל יִמְיִן יָרִיב זָרַח שאול", וככת הרד"ק שם, שנמואל הוא ימואל, והוסיף הרד"ק וביאר, "וכן תראה ברוב השמות בעברי, בשמות בני אדם בשמות יערים, כי אינם קודשים בחילוף אות אחת או שתיים בשם, ופמקים קוראים אותם בשם שמות שאינם דומים לו, לזה, וקראת אותם במקום אחד בשם אחד, ובמקום אחר בשם האחר".

ונמואל הוא שמו של זה בכרוז של אליאב ב' פלוא בן ראובן, כמפורש בקרא (במדבר כ"ו ח' ט'). "ראובן בכור יִשְׂרָאֵל בֶּן רָאוּבֵן חֲזָן מִשְׁפַּחַת הַקְּהֵלִי לְפִלְאֵי מִשְׁפַּחַת הַפְּלֹאִא'... וְגַבְיִי פְלוּאֵי אֵלִיאָב' וְגַבְיִי אֵלִיאָב' נְמוּאֵל יִדְתֵּן וְנִיבְזִיבוּ...". ונמואל זה הוא... ובשם מימאל שיש מזקני העם אסף משה, שחנה עליהם הרוח ותנבאו, כמפורש י"ז בקרא (שם י"א ח' כ"ה), ואתא בחז"ל שהם היו ששה משה מכל שבט (מלבד ב' שבטים שהיו רק חמשה), ונמואל היה אחד מהקונים הללו, בתורת אחד מקבני שבט ראובן, כדברי הילוקט בהעלתך תשל"ו ד"ה וירדתי [ונמנה הם לב' הדעות במנינ].

אחייהם של הנציבים – שימואל נקרא בשם נמואל, כנמואל בן אליאב, שהיה אחיהם הגדול של דתן ואבירהם שקראו נציבים.

שנמואל בן אתליהא היה אחיהם הגדול של דתן ואבירהם, כמפורש בקרא (במדבר כ"ו ט'), "ובְּנֵי אֵלִיאָב נְמוּאֵל יִדְתֵּן וְנִיבְזִינֵי הָיוּ דְתָן וְאַבְיָרִים קְרוּיָא יַעֲקֵהָ אִישׁ הַצֹּעַ לַי מִשָּׁה וְעַל אָהֲרֹן בְּעֶזְרַת קֶרַח בְּהַתְּנֵם עַל ה"ם".

ודתן ואבירייו נקראו נציבים, כמפורש י"ז בקרא (שם י"ז כ"ז), וַיִּגְדֹּלוּ מִעַל מִשְׁפָּן קֶרַח דְתָן וְאַבְיָרִים מִשְׁפַּחַת יִצְחָא וְנַצְבִּינֵי פִתּוּ אֲלֵיהֶם וַיְנַשֵּׂקֵם וַיְנַצְּבֵיהֶם וַיִּסַּפּוּ, ודרשו חז"ל בנדרים ס"ד ב', פתח הם אלו שמענו במשה ואהרן שיבאצו מפריעה ואמרו לו למה הרעותה לנועם הזה, כמפורש בקרא (שמות ח' כ' - כ"א), "וַתַּפְּגֹעַ אֶת מֹשֶׁה וְאֶת אָהֲרֹן בְּנָצִיבִים לְקָרָאָתָם מֵאת פְּרִיעָה. וַיֹּאמְרוּ אֲלֵיהֶם יִדְתָן ו'עַלְיִם לַיִּשְׁפֵּט אֲבֵיהֶם הַבְּאֹשְׁמַץ אֵל רֵחוֹת בְּעֵינֵי פְרִיעָה וַיַּעֲבִדוּ יַעֲקֹב חֶרֶב בְּיָדָם הִלְהַרְגוּ", "אמר ר' יוחנן טמסו' ר' שמעון בן יוחי, כל מקום שנאמר נציבים ונציבים, אינן אלא דתן ואבירהם", וכפרש"י עה"פ שם.

עוד בענין נמואל, נשא' בהערה".

אחי שמות רבים נשא – שאחיו של נמואל של שמעון, שאול [בן הכנענית], נשא שמות רבים, שחמשה שמות היו לו.

שאול היה אחיו של נמואל, מפורש בקרא (בראשית מ"ו י'), "ובְּנֵי שִׁמְעוֹן וּמוּאֵל יִמְיִן וְאָהֵד וְיִכִּין וְנָחֵד וְנֶשְׂאֹל בֶּן הַכַּנְעַנִּית", וכן (שמות ו' ט"ו), "ובְּנֵי שִׁמְעוֹן יִמוּאֵל יִמְיִן וְאָהֵד וְיִכִּין וְנָחֵד וְנֶשְׂאֹל בֶּן הַכַּנְעַנִּית אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת שִׁמְעוֹן".

ולשאלו היו חמשה שמות, כדאיתא בסנהדרין פ"ב ב', "אמר רבי יוחנן, חמשה שמות יש לו. זמרי, ובן סלוא, ושואל, ובן הכנענית, ושלומיאל כן צורי שדי".

וטעם כל חמשת שמותיו היו דמריש' שם, זממח"ו, על שנעשה כביצה המזוהת. בן סלוא, על שחלליה עונות של הפסוק (ופרש"י, גרם שייזכרו ויספרו... לישנא אחרניא, גרם לחפש ולדקדק אחר עונם). שאול, על

שהשאלע עצמו לדרב בעריה. בן הכנענית, על ששמעה מטעה כנען (ופרש"י, זמה). ומה שמו, שלומיאל בן צורי שדי שמה'.

והכי נמי איתא בתרגום יאסי' בראשית מ"ו י' שאולו היה זמרי ונקרא

בן הכנענית, מטעה כנעני בשבטים.

ועיון במהרש"א בסנהדרין שם מה שהאריך לבאר האיך דרשו כן חז"ל, אלא אותם שמות הם של אותו נשיא. ובאשר לשם האהרון שהוזכר בשולמיאל בן צורי שדי', כתב מההרש"א, "לא ידעתי מה לדרשו בצורי שדי', דהא ב"ן בן שמעון חשיב ליה לשאלו בכל המקרא, והר"ל לכתוב שלומיאל בן שמעון".

ובאשר לשנות חייו, מסיים דלכל הפחות היה זמרי במעשה הזה בן ר"ג ימים, ו'ודע דלפי הדרש צ"ל לדלל הפחות היה זמרי במעשה הזה בן ר"ג שנה, דהא חשיב ליה לשאלו ב"ן הכנענית מוירד מצרים, ורד"ו שנה חי במצרים, ובשנת ארבע ליציאתם נהרג זמרי ב' ה"ן שנה, ואינן זה תימה שהיה היה כ"ב, וכפי מפרש"י במנחות (ז"ד ב', ד"ה מדרכי) בני פתחיה על הקינן שהוא מרדכי ועיין בתוספות שם (ד"ה אמר להו) ודר"ק".

ועי' מה שכתבנו עוד בענין שלומיאל בן צורי שדי', בגליון י"ז, פרשת שלח תשס"ט, בפרורין לכתב חידה.

לישא מתוכם. ואתו' רוח"ק שאסר להם עריות, ההיין להם אותם למטרת נישואין, ואין זה סותר לתורה, אלא הוא כעין 'הפה שאסר והוא הפה שהיתיר', נותן היתור מה שאסר, והשתיה להם באופן הזה. וכענין שדרשו בסנהדרין ל"ח א' בקרא דתתליה פ"ט א', "כ"ל אַמְרֵינִי גַם עָלֵי חַסְדִּי יִבְנֶה. חסד' עשה הקב"ה עם קַוֵּן שהיתיר לו אותה". הכי נמי חסד עשה הקב"ה עם בני יעקב שהתיר להם אחיותיהם. והשוווה בזה יעקב לאדם הראשון (עי' דבדריו הביאור בהשוואה זו), וכפי שהדרי' לא היתה לו אפשרות אחרת להשיא בניו, אלא עם בנותיו, ולכן הקב"ה הוליע עם כל אחד ותאמך, כ"ל אצל יעקב לא היתה לו אפשרות אחרת להשיא בניו אלא עם בנותיו, ולכן הקב"ה הוליד עם כל אחד ואחד תאומה.

וכתב הגור אריה, שזה פשוט שלא הותר ליעקב לישא עוד שתי אחיות נוספות, אלא רק אלו שהותרו לו, ואם היה נושא אחיות נוספות, הם היו באיסור. והיתר זה היה חלק מהמחל"ג מצוות, שאסרו לישא ב' אחיות ולבד באופן ש"כ' ציוה להדיקן זו, ולכן יכל לומר לישא, "עם לבן גרתו ותו"ג מצוות שמעתי". אבל מצוה זו שלא לישא ב' אחיות קיים יעקב. וע"ע באריכות לשונו מה שביאר ענין זה בארוכה.

ותרוך נוסף כתב שם, דהיינו שחז"ל אמרו שהאבות קיימו את כל התורה כולה, הכוונה על מצות לשה, על א' מצות לא תעשה, דכפי שברור מהאשר התורה אסרה על כהן להסואות למות, אם לא הרגלא ימנע מהאסואות, אין לו שום פגם בדבר אלו קיים רצון שהיא משא"כ אשה המקיימת מצוות לולב, שיש בידה מצוה, וכפי שהאריכו הראשונים בעיניהן, צ"ו א' - ו'. והתבלד בין הדברים הוא, שמצות עשה הוא קנין מעשה, לכך כאשר אומר עושה את המצוה הוא כאילו קנה אותה אלו קיים נצטווה, ולא פועלת בל"ת שהמצוה היא שלא לעשות, אינו קונה מאומה, וכל פועלת המצוה היא שלא יעשה מה שאסר עליו הבורא, וכל שלא אסר עליו הבורא מאומה, אין לו שום ענין להחמיר על עצמו בזה, אלא אדרבה הדברי חיבתו לו לגרעיותא.

ולפי"ז יש לבאר שכל מה שהאבות [מלבד אבותיהם] קיימו את כל התורה, הכוונה על מצות עשה, לשלמות שעדיין לא נצטווה, קיימות את רצון הבורא. אך לגבי מצות לא תעשה, אין בזה ענין לעשותם, ולכן איסורי ערוה שהם בלאו וכגון נישואי אחותו מן האם, אין בזה ענין לקייםם, ולכן נשא שמעון אחותו, ויעקב ב' אחיות, ועמדם כלתו [מלבד באיתותם שהצילו היה אין קיום מצות ל"ת, כדאיתא בקידושין פ"ב א', שם שאצלו היה ענין מיוחד בזה, וכפי שמבאר שם הגור אריה].

ב'משכיל לידו' (להבי דין פרו' דזצ"ל, בעל 'החסיד דוד' על התוספתא, בבראשית שם), הביא ב' ביאוריה נוספים לטעם היתר שמעון לישא בבראשית שם),

ונהג במעשה עשטה שלומויאל, אחיו של נמואל בן שמעון, נהרג במעשה עשטה, שחטט עם המדינית.

שלומיאל חטא עם המדינית, כמפורש בקרא (במדבר כ"ה ו' - ו', ד"ד), "וְהָיָה אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל בָּא וַיִּקְבֹּל בָּא אֲחִיוֹ את המדינית לעיני משה ולענינו לו עדת בני ישרא'... ועם איש ישרא'ל הפכה אִשְׁר הָכֹה את המדינית זמרי ב"ן סלוא נְשִׂאי בִּידו, וְאִם לֹשְׁמַעְיָנִי... אייתא בסנהדרין (שם), שכאשר פינתם יצאו עם הרוחם מותו, אחד מהנשים שעשטה עמו היו, שלומיאל עם המדינית נשארו יחד על הרוחם, וכך ראו כל ישראל שלומיאל חטא.

ובמעשה זה על חטטא נהרג שלומיאל, כמפורש בקרא (שם ז' ח' - ח'), וַיִּירָא פִּיטָחֵן בֶּן אֶלְעָזָר בֶּן אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן וַיָּקַם מֵתוֹךְ הָעֵדָה וַיִּקְחֵה רֶמֶחַ בְּיָדוֹ, וַיָּבֵא אַחַר אִישׁ יִשְׂרָאֵל אֶל אֶהֱרֹן וַיִּדְקַדֵּק אֶת שְׂנֵיהֶם אִישׁ אִישׁ יִשְׂרָאֵל וְאֶת הָאִשָּׁה אֶל קַבְּתָהּ...".

המתיים בסערה מזוינים שבני ובנות איוב שמתו בסערה, היו מרובים ממספר אחיו המיוחדים של ימואל בן שמעון, וכדלחלה.

שבני איוב מתו בסערה, כאשר אכלו יושבו בבית אחיהם הבכור, כדכתיב באיוב א' ח"ח - ח"ט, "עַד דַּע דְּהוּ מְדַבֵּר וְזֶה בָּא וְיֹאמַר בִּנְיָן וְנִדְוַתִּיהּ אֶקְלִים וְשָׂרִיתִים וְיָן וַיָּבֵאתִי אֶפְרִיָהִים הַבְּכוֹר. וְהָיָה רוּחַ צְדָוָה בָּאָה מִכָּבֶד הַמְּדַבֵּר וַיִּנְעַץ בְּאַרְבָּעַ פְּנוֹת הַבַּיִת וַיִּפֹּל עַל הַגְּעָרִים וַיִּמְוָתוּ וְאֶמְקַלֵּת רַק אֲבָן לְבַדִּי לַתְּהִיד לְחִי".

ובני איוב הללו, היו אחיו מן האם של ימואל, שהיה בנה של דינה, שהיה שמעון נשא לאשה את דינה, שדינה לא רצתה ליכך מבית שכם, עד שמעון נשבע על שישנאה, כדאיתא ב"ר פ' ו"א ועוד. ומישיואין אלו של שמעון עם דינה, נולדו ושלחן חמשת בני שמעון, כדאיתא בספר הישר פרשת וימעל (עמ' קפ"ו), "ושמעון ואחיו לקח את דינה אחותו לאשה, ותלת לו ימואל וימין ואחד יוכין וצוחריה, בניים משה"ה ודינה נשאה לבסוף לאויב. כדאיתא בב"ב ב' ט"ו, "איוב בימי יעקב היה ודינה בת יעקב נאצ'ו, והכי נמי איתא בתרגום איוב ב' י"ב ותאמר לו אשתו' - ואתרתו ליה דינה אחותו ודינה. ווע"ע מה שהארכנו בל"ז בגליון כ"ב ב' מהם של חמשת בני שמעון ודינה. ווע"ע מה שהארכנו בל"ז בגליון כ"ב ב' לפרשת מטות תשיס"ח בפרורין כתב חידה.

איברא, שכל זה הוא דלא כדאיתא בב"ר פ' ו"א, ששאלו היה בנה של דינה, ולא להפך, ומה ששאלו נקרא ב' הכנענית", והיינו שדינה נקראת כאילו היא כנענית, זאת חממת שנובעלה לכנעני, איתא שם, "אמר רב הונא, אמר ר' תנאי, וראני אנה ואילך את חרפתי, עד עי שנבעלה שמעון שהוא גוטה, ההוא דכתיב שאול בן הכנענית, בן דינה שנבעלה לכנעני", וכפרש"י בבראשית מ"ו י' [ועיין בפיורוש המהר"ו ב"ר ע"ו ו"טש פ' ו"א, שדעתו, שהמדור שמעון ששאלו, חולק עם המדור שאיוב ששא].

ועיין באב"ל בראשית מ"ו י', שכתב, שלמרות שכל השבטים שגדו נשים היה האומות, ארמיות, מצריות, אדומיות ומדיניות, אך שמעון עשה שלא כהוגן, שנעשה אשה כנענית, ולכן הכיירה הכתוב בתורת גנאיי', ולכן גם הזכיר מיתה ער ואונן, ועבדו היותם בני כנענית, וכע"ז כתב בחוקניו.

ובעיקר דברי היאך נשא שמעון את דינה שהיא אחותו מן האב ואחא, נתקשו בזה ובדתינו, דהלא אף לבן נח אחותו מן האם אסורה היא, ובסנהדרין כ"ח א', ועיין בהערה שהארכנו בהי".

ממספר אחי המיוחדים שאחיו המיוחדים של ימואל, אלו שהיו אחיו עם גאב ומאב מסאם, בני שמעון בן דינה, היו רק ארבעה. ימין, אחד, יכין וצוחו.

שארבעה אחיו אחי ימואל הם, מבואר לעיל באריכות.

ואחיים המיוחדים היינו עיני שחם אותם מן האב מן האם, כדאיתא ביבמות ל"ב ב'), "חדו. ויחודים בנהלה, פרט לאחינו מן האם", ומבואר שם בהמשך הגמ', שזה דוקא שמוש שנאמר בפסוק גם 'אחים', לכן סגי שחם אחים מן האב לבד, ולאפוקי אחים מן האם, אבל אם היה כתוב כ"ד חדויו', הוה אמינא דמייחיד באבא ובאמא', ונמצא שסתם לשון 'אחים מיוחדים', היינו שחם אחים בין מן האב ובין מן האם, אלא אם כן היה כתוב רק 'אחים' סתם.

ואילו אחיו למחצה של ימואל בן שמעון, אלו שהיו רק מן האם, שהם בני איוב ודינה, שמתו בסערה וככ"ל, הם היו מרובים מאסי, המיוחדים שהיו איתו גם מן מהאם, שהרי אחיו למחצה היו עשרים ואחד, שבעה מה הראשונים, כדכתיבי ב"ב א'), "וַיִּגְדְּלוּ לוֹ שְׁבָעַיִם בָּנִים...". והם אלו שמתו כדכתיב שם, ועוד ארבע עשר בנים נוספים, שנולדו לו לאחר שעבד את כל ייסוריו ויסוגנותיו, כדכתיב (שם מ"ב א'), "וַיְהִי לוֹ שְׁבַעַיִם בָּנִים", ותרגום שם, "וַיְהוּ לֵיהּ אֵלֶּפְסֵר בְּנִין", וכפרש"י שם, ואילו האחיים המיוחדים היו רק ארבעה וכאמור [וזאת מלבד אחיו למחצה הנוסף שהיה אחיו מן האב, היינו שאול בן הכנענית בנו של שמעון שנולד מבוגר, וכדלעילי בשם ספר הישר].

דינה שהיתה אחותו מן האם, למרות שקיימ"ל הלכה כמ"ד שאחותו אסורה.

א' ע"פ מה שאמר חז"ל (ברכות ס' א'), שעלי' תפילתה של לאה הפך ה' את העובר שבמעיה לקנבה, ואת העובר שבמעיה רחל לזכר. לכן

"אולינת ב'תרה מה שהיה ראי להיותו, ודינה בת רחל מקריא", וא"כ אינה

חשובה כאחותו מן האם, רק מן האב.

ב' ע"פ מה דאיתא בב"ר פ' ו"א, וככ"ל, שדינה לא הסכימה לצאת משכס' עד שמעון נשבע לו שישנאה, ולאחר שנשבע לו, כדי שלא תהיה בעוונתו שבעות שלו, הוכרח ראי' לסמוך כ"ד שבן נח מתוה באחותו מן האם, היות והוא עשה חזקתו, ומצאנו כדברים הללו שבעת הדחק

כה"ג, סומכים כ"ז על דעה שלא נפקה הלחלה.

ו'באמר בשדה' (לרבי מאיר דנאון זצ"ל, בבראשית שם), הקשה על ב' השתובויות שהמפכיל לידו, לדעינן מה שכתב בראשונה, דאולינן ב'תרה מה שהיה ראי להיות, קשה, דמה בכך בזה שהיה ראי להיות, מ"מ הרי דינה היתה במציאות בת לאה, ולא בת רחל, וא"כ אסורה עליו.

וכן לענין מה שכתב שבכדי שלא לעבור על שבעות שזא הוי שעת הדחק, אולי סמך על דעה שלא נפקה הלחלה, הלא כל דינן זה הוא כדביני דרבנן, אבל דאורייתא אף שבעת הלחלה לא סמכינן, וכמ"ש הרד"ך פ"ו תיב' ז', והביא עוד, שבספר ג' פשוט (כללים, לב"ן ז'), האריך בזה, שאפילו אם נאמר ב' דאורייתא, אף ששט מאוד לחלון זאת, שהרי על"ז יכנס לספק ערוה החמורה. ועוד, שע"ז ח'ו יעבור על כל ביאה וביאה משום שבעות שאפשר להישאל עליו. והרי העיר ע"פ הר"ב המשנה (למלך כלים פ"ב, ה"ו), שבסתמא אם בכלל בן נח אחיותיו לקיים שבעותיו, ופשוט שמחמת זה לא יוכל לעבור על כל אחת מהם.

לכן תירץ בבאר בשדה, שלא הכוונה שה' הפך העובר שבמעיה לאה לקנבה, והעובר שבמעיה רחל לבד, אלא ה' העביר את העוברין, וכפי שכתב המהריש"א בהד"ה א' ו"א, ואת, שם הפנעה רחל לו, מוכח מדברי הפי"טן ביצור של ר"ה, "ועובר להמיר בגלל אחות...". ולכן דינה ביהוספ'. ו'נמצא שר"ף אינו בנה של רחל, רק של ב'תרה, כלן דינה אינה בתה של לאה, אלא רק של רחל, ולכן לא היתה דינה אחותו מן האם של ראובן, אלא רק מן האב, ואחותו מן האב כלמ"ע מותרת לבן נח.

ובע"ע מה שהארכנו בני בגליון קמ"ח, פרשת ויחי' וכו'. ותבנתו גם כמי יולעין עם מן מהשטביים נולדה תאומה, והיא מתחתן עמה, וכן במי נתחלפה דינה, וע"ע בצל"ח האחרון במסכת כ"ב שהאריך בסוגיא זו.

